

УДК 378.091.3:615

DOI 10.11603/2411-1597.2019.2.10209

ФОРМИ І МЕТОДИ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФАРМАКОЛОГІЇ

Т. В. Казанюк

Вищий навчальний заклад «Київський міський медичний коледж»

У статті наведено досвід викладання фармакології для студентів, які навчаються за спеціальністю 223 «Медсестринство». Розглянуто методики проведення аудиторної та позааудиторної роботи студентів, використання яких сприятиме підвищенню ефективності підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності.

FORMS AND METHODS OF QUALITATIVE EDUCATION AT THE PHARMACOLOGY CLASSES

T. V. Kazaniuk

Kyiv Municipal Medical College

The article represents the experience of Pharmacology teaching for students studying in specialty 223 Nursing; it describes the methodology of in-class and out-class work which is suspected to help in increasing the effectiveness of training of future nurses.

Вступ. Фармакологія – наука, що вивчає взаємодію лікарських засобів з організмом людини. Навчальний предмет інтегрований з біологічними, хімічними, фармацевтичними та клінічними дисциплінами, і є найбільш інформаційно насиченим у системі підготовки майбутніх медичних сестер.

Студентам необхідно опанувати, зрозуміти, систематизувати велику кількість навчального матеріалу.

Труднощі полягають в недостатній інтеграції з біологічними, хімічними та клінічними дисциплінами. Тільки на III і IV курсах студенти усвідомлюють, що знання сучасної класифікації фармакокінетичних і фармакодинамічних властивостей препаратів, їх взаємодія, моніторинг побічних дій та заходи запобігання ускладненням необхідні для практичної діяльності в будь-якому відділенні лікарні.

У статті наведено досвід викладання фармакології в умовах, коли навчальну дисципліну вивчають 2 семестри за 135 год, включно 51 год самостійної роботи.

Основна частина. Сьогодні, в час сучасних технологій, відкриттів нових високоактивних сполук, вивчення їх дії на молекулярному і субмолекулярному рівнях, потрібні компетентні медичні працівники, зокрема медичні сестри.

Щоб підготувати фахівців такого рівня, потрібний сучасний підхід до методики навчання, який передбачає співпрацю викладача і студентів для результативного набуття знань, умінь, навичок.

Цей шлях при вивченні фармакології починається з кабінету навчальної дисципліни. Має велике значення у навчанні естетична складова, тому кабінет повинен відповідати таким вимогам, що передбачають наявність стендів з інформацією про видатних фармакологів України та інших держав, матеріали методичної роботи викладача, пошукової роботи студентів, сучасні видання з навчальної дисципліни.

Для поглиблення мотивації навчання вже на першій лекції викладач акцентує увагу студентів на значенні відкриттів фармакологів для всього людства у справі боротьби з хворобами, на їх працьовитості, наполегливості у досягненні мети.

Сучасні лекції з фармакології – це розгорнута бесіда, діалог зі студентами. Основою для їх проведення є структурно-логічні схеми навчального матеріалу, які складені до кожної теми. Спираючись на них, обговорюють такі питання: визначення фармакологічної групи, класифікації препаратів, фармакологічні ефекти, механізм дії ліків, їх застосування, можливі побічні дії та заходи щодо запобігання їм. Для візуа-

лізації та кращого сприйняття навчального матеріалу використовують дидактичні матеріали: планшети з фрагментами упаковок лікарських засобів, схемами механізмів дії, а також залежно від теми, – гербарії, ілюстративний матеріал з анатомії, фізіології, мікробіології та клінічних дисциплін, фрагменти презентацій на магнітних носіях.

Для вивчення курсу фармакології в медичних коледжах зі спеціальності «Сестринська справа» відповідно до програми дисципліни «Фармакологія та медична рецептура», затвердженої Міністерством охорони здоров'я України, пропонують підручники, серед яких підручник «Фармакологія», що створений викладачами Київських медичних коледжів І. В. Нековаль та Т. В. Казанюк і має 8 перевидань, останнє в 2018 р. [1, 3, 4].

У підручнику містяться відомості про сучасні лікарські препарати, їх порівняльна характеристика, фармакологічні ефекти та механізми дії, можливі побічні дії препаратів. Теоретичний матеріал висвітлено лаконічно структуровано та доступно.

Особливістю підручника є розділ «Фармакобезпека» до кожної фармакологічної групи, в якому акцентують увагу на роботі медичної сестри з лікарськими препаратами. Це і розчинність у певних розчинниках, сумісність з іншими препаратами, поради щодо правильного приймання (دوزи, схеми лікування, сумісність з їжею, час приймання, урахування біоритмів і т. п.) [1, 3, 4].

Знання з розділу «Фармакобезпека» необхідні медичній сестрі для практичної діяльності з догляду за пацієнтами.

У підручнику з кожної теми є матеріали для самопідготовки: питання, тести, ситуаційні задачі, завдання з рецептури, глосарій до кожної теми.

У період інформаційно-комунікаційних технологій вже недостатньо навчальної літератури, що надходить до бібліотеки.

З метою доповнення до підручника створено електронний посібник із фармакології. Особливо це стосується механізмів дії ліків. Завдяки інтернет-ресурсам, 3D-технологіям, студент бачить як на клітинному рівні діє препарат, розуміє локалізацію дії, класифікацію та застосування лікарських засобів у медицині. Все це підвищує ефективність навчання студентів.

Важливим етапом у співпраці викладача і студентів є проведення практичних занять з фармакології, на яких формуються загальні та фахові компетенції.

Завдання студентів заздалегідь підготуватися до них, а викладача – забезпечити якісне їх проведення.

Методика проведення практичних занять узагальнена і систематизована у посібнику «Практикум з фармакології» (автор Т. В. Казанюк) [2]. До кожного практичного заняття пропонують творчо опрацювати теоретичний матеріал із навчальної дисципліни, а саме:

- Дати відповіді на запитання. Мета: здатність відтворити основні теоретичні питання.

- Дати визначення термінам, занотувати їх. Мета: доповнити базовий термінологічний глосарій; опанувати «мовою» навчальної дисципліни.

- Доповнити «німий граф». Мета: здатність упорядкувати інформацію, розбивати на компоненти, думати абстрактно, аналізувати, синтезувати.

- Розподілити лікарські препарати за фармакологічними групами. Мета: здатність розбивати інформацію на компоненти, аналізувати, синтезувати.

- Заповнити таблицю: «Оцінка дії ліків, що приймає пацієнт» (таку таблицю студенти мають заповнювати і при вивченні клінічних дисциплін). Пропонують інформацію про 7–10 препаратів занотувати за такою схемою: назва препарату, фармакологічна група, фармакологічні ефекти, показання до застосування, побічні дії, спосіб застосування, ознаки передозування, допомога при передозуванні. Мета: здатність оцінювати інформацію та її значущість для майбутнього фаху, інтеграція з клінічними дисциплінами.

- У деяких темах занотувати алгоритм надання допомоги у разі невідкладних станів. Мета: здатність оцінювати інформацію та її значущість для майбутнього фаху, інтеграція з клінічними дисциплінами.

Проведення практичних занять в фармакології проходить за такою структурою:

I підготовчий етап:

- Мотивація діяльності студентів на занятті.

- Перевірка самопідготовки студентів до практичного заняття. Мета: здатність впорядкувати інформацію, відповідально ставитись до виконання роботи, бажання вчитись.

- Перевірку початкового рівня знань проводять або шляхом тестування в комп'ютерному класі, або виконанням тестів на підстановку, або у вигляді фармакологічного диктанту. Мета: здатність аналізувати та синтезувати, робити висновки.

II основний етап – формування професійних умінь та навичок включає: обговорення навчального матеріалу, розв'язування ситуаційних задач. Методики

проведення такі: робота в малих групах, мозковий штурм, кейс-метод, тобто такі методи, які сприяють творчому опрацюванню теми практичного заняття, розвитку інтелекту студентів, формують професійні компетенції медичної сестри.

Згідно з програмою з дисципліни «Фармакологія та медична рецептура», студент повинен вміти оформляти рецепти на різні форми ліків і вимоги на медикаментозні засоби для лікувально-профілактичних установ розраховувати дози і концентрації медикаментозних засобів, тому пропонують виконати завдання з рецептури [5].

III заключний етап практичного заняття – це аналіз роботи студентів на всіх її етапах. Відзначають студентів, які добре працювали і опанували навчальний матеріал. Аналізують проблему студентів, що не в достатньому обсязі засвоїли навчальний матеріал і потребують додаткової консультації. Викладач пояснює мету наступного практичного заняття і надає необхідний матеріал для його проведення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нековаль І. В. Фармакологія : підручник / І. В. Нековаль, Т. В. Казанюк. – 8-ме вид., переробл. та доповн. – К. : ВСВ «Медицина», 2018. – 552 с.
2. Казанюк Т. В. Практикум з фармакології: навч. посіб. / Т. В. Казанюк. – К. : ВСВ «Медицина», 2012. – 224 с.
3. Фармакологія : підручник для студ. мед. ф-тів / І. С. Чекман, Н. О. Горчакова, Л. І. Казак [та ін.]. – 3-тє вид., випр. та доопрац. – Вінниця : Нова Книга, 2016. – 784 с.

Важливою складовою в діяльності викладача є організація гурткової роботи, яка сприяє розвитку інтелекту і креативних здібностей, поліпшує засвоєння студентами навчального матеріалу. Цю роботу проводять у вигляді написання та обговорення рефератів, виготовлення наочних посібників як планшетою із фрагментами препаратів, ілюстративного матеріалу, презентації.

Цікавим заходом у діяльності гуртківців є підготовка і участь у проведенні навчальної гри «Брейн-ринг», проведення такої гри – це виявлення рівня інтелекту студента.

Висновки. Сучасні методи навчання активізують співпрацю викладача і студентів, забезпечують ефективність навчального процесу, підсилюють міждисциплінарну інтеграцію з клінічними дисциплінами.

Такий підхід до підготовки медичних сестер сприяє кращій підготовці майбутніх фахівців.

4. Дроговоз С. М. Фармакологія на допомогу лікарю, провізору, студенту : підручник – довідник / С. М. Дроговоз. – Х. : Видавничий центр «ХАІ», 2013. – 480 с.

5. Фармакологія та медична рецептура : програма для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I–III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010102 «Сестринська справа». – К. : МОЗ України, 2011 ; ВСВ «Медицина», 2011.

Отримано 12.03.19